

SLOVENSKÉ A MAĎARSKÉ NEÚRADNÉ MENÁ SLOBODNÝCH OSÔB V DABAŠI-ŠÁRE A VEŇARCI V MAĎARSKU

Miroslav KAZÍK

In the paper we characterize the unofficial naming system in the villages Dabas-Sara and Vanyarc in Hungary, which were colonized by Slovaks in past. We deal with personal names of single person, which are used in unofficial contact. We analyse functional element of unofficial names.

Keywords: first name, surname, living family name, individual characteristics, name of the house

V nasledujúcom príspevku si všímame neúradné (neoficiálne, živé) mená detí a neženatých mužov a nevydatých žien v dvoch obciach v Maďarsku. Tieto obce boli osídľované Slovákmi. Pri analýze a charakteristike neúradného pomenovania osôb v týchto oblastiach vychádzame z teórie V. Blanára, ktorý spolu s J. Matejčíkom v 70. a 80. rokoch 20. storočia opísal systém živého pomenovania osôb na strednom Slovensku.

Šára je súčasťou mesta Dabaš. Nachádza sa juhovýchodne od Budapešti. Časť jej obyvateľov tvoria Slováci. Nárečie Šáry je zmiešaným západoslovensko-stredoslovenským nárečím. Podľa Kataríny Ballekovej (2011, s. 48) je nárečie Šáry slovenské nárečie zmiešaného typu, v ktorom sa dnes miešajú väčšinové západoslovenské prvky (z trenčianskych, považských, hlohovských, topoľčianskych, trnavských nárečí) s nárečovými javmi zo stredoslovenských nárečí (najmä severonitrianskych, požitavských, čiastočne z južnostredoslovenských – z okolia Modrého Kameňa). Podrobnejší opis nárečia Šáry možno nájsť u J. Štolca v publikácii Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku (1949). Podľa J. Štolca (1949, s. 290) bol v Šáre pôvodne stav západoslovenský. Hovorí o západoslovenskom pôvode a západoslovenskom kolonizačnom ohnisku, aj keď už celkove, najmä v tvarosloví a do značnej miery aj v hláskosloví, prevládol už systém južnostredoslovenský (Štolc, 1949, s. 297). Nárečiu obce sa venovala i M. Žiláková. Obec Veňarec (po maďarsky Vanyarc) leží v južnom Novohrade. Jeho nárečie je stredoslovenské. Obyvatelia Šáry sú väčšinou rímskokatolíci, obyvatelia Veňarca evanjelici augsburského vyznania.

Romanoslavica LII nr.1

System neúradného pomenovania tvoria pomenovacie modely, ktoré pozostávajú z členov rodné (krstné) meno, priezvisko, individuálna charakteristika, rodinné meno, meno domu a apelatívneho člena.

Frekvencia pomenovacích modelov v Šáre

1. Priezvisko s príbuzenskou motiváciou podľa otca, ktorého antropobáza nie je i v mene rodiny a ani v mene domu, a rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe /P1 + K/ (13) (2 muži, 11 žien): *Láňvári Jócika, Majroš Pit'u, Juráčik Hajni, Láňvári Viki, Černák Čiluška, Bóžik Tereska, Bóžik Terika, Bóžik Terka, Petráňová Ila, Petráňová Tera, Garajski Žužka, Garajski Jutka, Gombár Andi.*
2. Rodné (krstné) meno v maďarskej úradnej podobe a rodinné meno s príbuzenskou motiváciou podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu /K + RM1 = MD/ (7) (2 muži, 5 žien): *Bálint Táčikov, Anna Lopatová, Gábor Lopatov, Erika Párošova, Ilona Kolesárová, Ildikó Popoš, Ildikó Popošová.*
3. Rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe a rodinné meno s príbuzenskou motiváciou podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu /K + RM1 = MD/ (7) (5 mužov, 2 ženy): *Tibi Badači, Jani Valentjérov, Mišo Kolesár, Anička Táčikova, Pit'u Táčikov, Janči Pengőšov, Anička Zošinová.*
4. Rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe a priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza je i v mene rodiny a v mene domu /K + P1 = RMD/ (7) (2 muži, 5 žien): *Tera Šuhajdová, Terka Šuhajdová, Ilka Šuhajdová, Ilonka Šuhajdová, Feri Pastierik, Ferko Pastierik, Erža Valentjérová.*
5. Priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza sa nenachádza v mene rodiny a v mene domu, a rodné (krstné) meno v maďarskej úradnej podobe /P1 + K/ (7) (3 muži, 4 ženy): *Petráňová Kamila, Majroš Bálint, Majroš Anna, Černák Čila, Jelenek Gergő, Jelenek Viktor, Virágová Eva.*
6. Rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe a priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza nie je i v mene rodiny a ani v mene domu /K + P1/ (5) (3 muži, 2 ženy): *Peti Kančár, Petko Kančár, Tibi Laja, Andika Gombárová, Niki Herceg.*
7. Rodinné meno s príbuzenskou motiváciou podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu, a rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe /RM1 = MD + K/ (5) (2 muži, 3 ženy): *Zošina Gabi, Kolesár Mišo, Kolesárka Ila, Valentjérová Eržika, Popoš Ildí (používajú Maďari).*

8. Rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe a rodinné meno s príbuzenskou motiváciou podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s priezviskom /K + RM1 = P/ (4) (1 muž, 3 ženy): *Pišta Šuhajdov, Tera Pastierikova, Heni Juráčikova, Henuška Juráčikova.*
9. Rodinné meno s príbuzenskou motiváciou podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s priezviskom, a rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe /RM1 = P + K/ (4) (1 muž, 3 ženy): *Černáková Čila, Pravdov Zoli, Juráčikova Henuška, Juráčikova Heni.*
10. Rodinné meno s príbuzenskou motiváciou podľa otca, ktoré nemá antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu ani priezviska, a rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe /RM1 + K/ (3) (3 ženy): *Pištova Tera, Pištova Ila, Rebeková Žužka.*
11. Rodinné meno s príbuzenskou motiváciou podľa matky, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu, a rodné (krstné) meno v maďarskej úradnej podobe (z hľadiska slovotvorby treba uviesť, že RM má v dvoch prípadoch podobu posesíva utvoreného od mužského rodinného mena príponou -ov, preto ho z hľadiska príbuzenskej motivácie možno považovať za motivované starým otcom) /RM11 = MD + K/ (3) (3 muži): *Párošov Adam, Párošov Áron, Štamplár Tamáš.*
Ďalej s frekvenciou 2 nasledujú modely:
12. Krstné meno v úradnej podobe /K/ (2 ženy): *Šára, Panna.*
13. Individuálna charakteristika s nejasnou motiváciou /CHn/ (2 muži): *Štupi, Krkúš.*
14. Apelatívny člen a individuálna charakteristika s nejasnou motiváciou podľa otca /A - CHn1/ (2 muži): *malí Seki, mladí Lego.*
15. Krstné meno v úradnej podobe a rodinné meno podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s priezviskom /K + RM1 = P/ (1 muž, 1 žena): *Peter Šuhajdov, Hajnalka Juráčikova.*
16. Krstné meno v úradnej podobe a priezvisko podľa otca, ktoré nemá antropobázu zhodnú s menom rodiny a menom domu /K + P1/ (2 muži): *Adam Bukovski, Áron Bukovski.*
17. Krstné meno v hypokoristickej podobe a priezvisko podľa otca s nárečovým sufixom -ka, -ova /K + P1/ (2 ženy): *Jutka Tótká, Viki Kančárova.*
18. Rodinné meno podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena

Romanoslavica LII nr.1

- domu, a apelatívny člen /RM1 = MD + A/ (2 mužské mená): *Táčikovi chlapci, Táčíkovi deti.*
19. Rodinné meno podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu, a krstné meno v úradnej podobe /RM1 = MD + K/ (1 muž, 1 žena): *Fojta Andráš, Miklecová Andrea.*
20. Priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza je v mene rodiny a v mene domu a rodné (krstné) meno v úradnej podobe /P1 = RMD + K/ (2 muži): *Podoba Dávid, Jelenek Ákoš.*
21. Priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza je v mene rodiny a v mene domu a rodné (krstné) meno v hypokoristickej podobe /P1 = RMD + K / (2 ženské mená): *Šuhajdová Tera, Šuhajdová Terka.*
22. Apelatívny člen, rodinné meno podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s menom domu, a krstné meno v hypokoristickej podobe /A – RM1 = MD + K/ (2 muži): *mladí Belák Gabi, (malí) Zošinov Gabi.*
23. Opisné živé meno pozostávajúce zo živého mena matky a apelatívneho člena. Živé meno matky je zložené z rodinného mena jej otca, ktoré nemá antropobázu zhodnú s menom domu ani s priezviskom, a krstného mena v hypokoristickej podobe / (RM1 + K)11 + A / (označenie 2 mužov – Jelenek Gergö, Jelenek Viktor s rovnakým ŽM): *Hlavárkin Marikin sin, Hlavárkin Marikin sin.*
Početné sú modely, pri ktorých sme zachytili len jedno živé meno:
24. – 56. *Hajnóca /K/, Cicu /CHv/, malí Štamperlár /A – RM11 = MD/, Zitka Zitina /K + K11/, Jutka Icina /K + K11/, Piťuho Vivika /K11 + K/, Gábor Krkúš /K + CHn/, Ištvánovi, čo sú Feštóvi /K1 + CHz1/, Hajnalka Drótarova /K + RM1/, Žužika Rebeková /K + RM1/, Jutka Švihla /K + RM44 = MD/, Jenö Pastierik /K + P1 = RMD/, Hajnalka Veisová /K + P11/, Heni Weisová /K + P11/, Krkúš Gábor /CHn + K/, starí kamas Fojtov /CHv + RM1 = P/, Feštóvi deti /CHz1 + A/, Pištovi d'эфcence /RM1 + A/, Pištova Kamila /RM1 + K/, Trnči Žolt /RM11 + K/, Trnči Žolti /RM11 + K/, Slezákovi Gabi /P1 + K/, Pravda Zoli /P1 = RM + K/, malí Miki Panohov /A – K + RM1 = MD/, mladej Dabaški sin / (A – RM11)11 + A/, mladá Trnčova Eva /A – RM11 + K/, Roli (Répovi sin) /K + 0(CHn3 + A)/, Gico Évánok a lánia/Evi Gicovej djéřča /[(K + RM) : MD]11 + A/, Mišo Talapka Kolesárov /K + P1 + RM1 = MD/, Podobov Péter Feštó /P1 + K + CHz/, Podoba Zoltán Feštó /P1 = RMD + K + CHz/, Drótarovho Gabiho djéřča (Henriet) / (RM = MD + K)1 + A + 0K/, Drótarovho Gabiho djéřča (Hajnalka) / (RM + K)1 + A + 0K/.*

Frekvencia pomenovacích modelov vo Veňarci

V triede slobodných osôb vo Veňarci dominujú tieto modely:

1. Priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena rodiny a mena domu, a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: P1 = RMD + K (57) (29 mužov, 28 žien): *Nedelicki Zoli, Chrt'an Bandi, Chrt'an Banduš, Baď'in Peti, Kováč Roli, Kováč Lacika, Pavko Žolti, Krajč Tibike, Šujan Ati, Mlinko Šebi, Mlinko Nándi, Fehír Maťika, Fehír Boti, Križanik Arni, Križanik Arnika, Hodbabni Janika, Tagai Feri, Karman Pali, Duhoňi Bencuš, Tisovski Barni, Hodbabni Andriš, Hodbabni Ondriš, Hodbabni Bandi, Hodbabni Janko, Hodbabni Janči, Láska Jani, Hering Peti, Čonka Riči, Tisovski Bálintka (m.), Kukučka Beti, Kukučka Dori, Kukučka Dorka, Baď'in Jutka, Baď'inová Jutka, Tomáš Žuži, Kováč Anči, Kováč Anuš, Kováč Eržike, Kováč Eňi, Kováč Nóri, Kiš Olgí, Krajč Katika, Krajč Kati, Šujan Reni, Rüc Agi, Rajčok Timi, Fehír Fanika, Čelovski Eni, Komjaki Žófi, Komjaki Žofka, Komjaki Vera, Pleva Estike, Hering Orši, Hering Oršika, Petrovič Žuži, Mlinárček Žužika, Čonka Andi (f.).*
2. Priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena rodiny a mena domu, a rodné (krstné) meno v maďarskej úradnej podobe, PM: P1 = RMD + K (24) (16 mužov, 8 žien): *Chrt'án Dávid, Pavko Žolt, Fehír Atila, Ferik Kristián, Komjaki Bálint, Duhoňi Krištof, Duhoňi Bence, Čelovski Gergö, Láska Jánoš, Ember Alex, Maďari Krištof, Kulík Kristian, Sabo Milan, Hering Péter, Čonka Bálint, Blahuta Hunor, Chrt'án Kitti, Rác Rebeka, Fehír Edit, Komjaki Anna, Čelovski Enikö, Maďari Kitti, Pleva Petra, Poňikaj Ester.*
3. Priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena rodiny, a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: P1 = RM + K (5) (5 žien): *Sabó Marti, Sabó Mártika, Sabó Agi, Sabó Ágika, Sabó Esterke.*
4. Priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu, a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: P1 = MD + K (5) (5 mužov): *Kollár Laci, Kollár Lacika, Kollár Lacko, Berceli Žolti, Budaj Lacika.*
5. Apelatívny člen, priezvisko podľa otca, ktoré má antropobázu zhodnú s antropobázou mena rodiny a mena domu, a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: A – P1 = RMD + K (4) (3 muži, 1 žena): *malá Kukučka Kati, mladí Šujan Janika, malí Rác Pišta, mladí Križanik Miki.*

Romanoslavica LII nr.1

6. Rodinné meno podľa otca s antropobázou jeho priezviska a rodné (krstné) meno v úradnej podobe, PM: $RM = P + K$ (3) (2 muži, 1 žena): *Fehírova Edit, Heringov Péter, Blahutó Hunor*.
7. Rodinné meno podľa otca s antropobázou jeho priezviska a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: $RM1 = P + \underline{K}$ (3) (2 muži, 1 žena): *Fehírov Boti, Heringov Peti, Heringova Oršika*.
8. Rodinné meno podľa matky s antropobázou jej rodného priezviska a apelatívny člen vyjadrujúci príbuzenský vzťah, PM: $RM11 = P + A$ (3) (1 muž, 1 žena a 1 meno spoločné pre dvojicu jedného chlapca a jedno dievča): *Saskich d'eti, Saskich d'íouča, Saskich chlapec*.
9. Priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza nie je v mene rodiny a mene domu, a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: $P1 + \underline{K}$ (3) (3 muži): *Ferik Bali, Némedi Tomika, Sarvaš Žolti*.
10. Priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza je v mene rodiny a rodné (krstné) meno v úradnej podobe, PM: $P1 = RM + K$ (3) (2 muži, 1 žena): *Chrt'an Ákoš, Chrt'an Baláz, Sabó Ester*.
Frekvenciu 2 majú modely:
11. Rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe a rodinné meno podľa otca s antropobázou jeho priezviska, PM: $\underline{K} + RM1 = P$ (2 muži): *Janko Láskov, Žolti Kollárov*.
12. Rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe a priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza je v mene domu, PM: $\underline{K} + P1 = MD$ (2 mužské mená): *Lacika Budaj, Laci Budaj*.
13. Rodinné meno podľa starého otca, ktoré má antropobázu zhodnú s menom domu, a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: $RM4 = MD + \underline{K}$ (2 ženské mená): *Micich Žužika, Mici Žuži*.
14. Predpokladané rodinné meno podľa otca s antropobázou priezviska a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: $*RM1 = P + \underline{K}$ (1 muž, 1 žena): *Pustaich Bea, Pustaich Jóži*.
15. Rodinné meno podľa matky s antropobázou jej rodného priezviska a rodné (krstné) meno v domáckej (hypokoristickej) podobe, PM: $RM11 = P + \underline{K}$ (1 muž, 1 žena): *Saskich Bea, Saskich Jóži*.
16. Priezvisko podľa otca, ktorého antropobáza nie je v mene rodiny a mene domu, a rodné (krstné) meno v úradnej podobe, PM: $P1 + K$ (2 ženy): *Gubó Dorina, Kulik Virág*.

17. Rodinné meno podľa starého otca, ktoré má antropobázu zhodnú s menom domu, apelatívny člen označujúci príbuzenský vzťah a fakultatívny člen, ktorým je rodné (krstné) meno v úradnej podobe, PM: $RM_4 = MD - A + 0K$ (2 muži): *Micich vnúčok (Dávid)*, *Micich vnúčok (Tamáš)*.

V našom materiáli z terénneho výskumu máme doložených aj niekoľko pomenovacích modelov s frekvenciou 1 (s jedným živým menom):

18.

32. *Marcika /<K>/*, čo je u *Čonkó /MD[1] = P/*, *Lacika Šimák /K + RM1/*, *Skerov sin /CHn1 + A/*, *Micich d'ievka /RM4 = MD - A/*, *(Beňo) Lévi /0P1+ K/*, *Rajčok Pišta /P[1] = RMD + K/*, *mladí Fehír Atila /A - P1 = RMD + K/*, *Kristofer Berki čo je u Čonkó /K + P1 + MD[1] = P/*, *Mlinárčekova Paľova d'ióuka / (RM = P + K)1 + A/*, *Kukučka Laci mladí /P1 = RMD + K - A/*, *Nedelicki Tündi láňa/Nedelicki Tündi d'jóvka / (P1 = RMD + K)11 + A/*, *Dorina Ferík Žuži láňa /K + (P3 + K)11 + A/*, *Fehír Miši őci fia / (P = RMD + K + A)1 + A/*, *Rüc Zoli (Kukučka Agi fia) /P1 = RMD + K + 0(P1 = MD + K)11 + A/*.

Rodné meno ako funkčný člen

V sústave živých mien sa rodné (krstné) meno vyznačuje potenciálnym expresívnym príznakom [$\pm$ konotatívnosť] a používaním v [užšom spoločenskom úze], preto máva hypokoristickú podobu, ktorá je niekedy príznačná pre danú rodinu, obec, areál. V mnohých prípadoch ide o hypokoristickú podobu, ktorá je v miestnom úze citovo neutrálna. Rodné meno v živých menách sa istým spôsobom odlišuje od rodného mena v úradnej sústave z hľadiska obsahového i formálneho (Blanár – Matejčík, 1978, s. 28).

Rodné meno v Šáre

S FČ K sú jednočlenné 2 modely a 3 ŽM, dvojčlenných je 34 modelov a 94 ŽM, trojčlenných 9 modelov a 11 ŽM (+ 1 maďarské ŽM), štvorčlenné sú 2 modely a 2 ŽM. Dve K majú: *Zitka Zitina /K + K11/*, *Jutka Icina /K + K11/*, *Piťuho Vivika /K11 + K/*, *Drótarovho Gabiho djévča (Henriet) / (RM = MD + K)1 + A + 0K/*, *Drótarovho Gabiho djévča (Hajnalka) / (RM + K)1 + A + 0K/*. V Šáre má hypokoristickú podobu 63,48 % krstných mien v živých menách a úradnú podobu 36,52 %. 7,83 % rodných (krstných) mien má príbuzenskú motiváciu, 6 mien je podľa matky, 3 podľa otca.

Romanoslavica LII nr.1

Dve krstné mená v živých menách sa používajú fakultatívne, čo je 1,74 %.

Tabuľka č. 1. FČ K v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb v Šáre

FČ	V jedno- členných	V dvoj- členných	V troj- členných	V štvor- členných	Spolu
K	½	14/32	3/3		18/37
^o K				2/2	2/2
<u>K</u>	1/1	19/61	4/5		24/67
K ₁		1/1			1/1
<u>K</u> ₁				2/2	2/2
K ₁₁		1/1	1(+1mad')/1		2/2
<u>K</u> ₁₁		2/2	1/2		3/4
Spolu	2/3	37/97	9/11	4/4	52/115

Rodné meno vo Veňarci

S FČ K je jednočlenný 1 model a 1 ŽM, dvojčlenných je 17 modelov a 118 ŽM, trojčlenných je 7 modelov a 12 ŽM, štvorčlenný je 1 model a 1 ŽM a päťčlenný je 1 model a 1 ŽM. Dve K sú v štvorčlennom ŽM *Dorina Ferík Žuži láňa* /K + (P3 + K)11 + A/ a v päťčlennom ŽM *Rüc Zoli (Kukučka Agi fia)* /P1 = RMD + K + 0(P1 = MD + K)11 + A/. Vo Veňarci je 27,21 % rodných (krstných) mien v úradnej podobe, 72,06 % v hypokoristickej podobe, jedno K má formálne adaptovanú podobu. 4,41 % FČ K má príbuzenskú motiváciu (podľa matky, podľa otca). Dve krstné mená v živých menách sa používajú fakultatívne, čo je 1,47 %.

Tabuľka č. 2. FČ K v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb vo Veňarci

FČ	V jedno- členných	V dvoj- členných	V troj- členných	V štvor- členných	V päť- členných	Spolu
K		4/32	2/2	1/1		7/35
^o K			½			1/2
<u>K</u>		13/86	2/5		1/1	16/92
<u>K</u> ₁			1/1	1/1		2/2
<u>K</u> ₁₁			1/2 (1 sl., 1 mad')	1/1	1/1	3/4
<K>	1/1					1/1
Spolu	1/1	17/118	7/12	3/3	2/2	30/136

Priezvisko ako funkčný člen

Podľa V. Blanára a J. Matejčíka (1978, s. 28) priezvisko v neúradnej antroponymickej sústave nie je takým stálym a nemenným členom ako v úradnom pomenovaní. Kategória priezvisk v sústave živých mien sa celkove vyznačuje príznakmi [+ dedičnosť] a [- konotatívnosť]. Pre priezvisko je charakteristický znak ustálenie [administratívno-právnym úzom] a súčasne [užším spoločenským úzom], ktorý má oproti ostatným funkčným členom spoločné s rodným (krstným) menom.

Priezvisko v Šáre

V Šáre s FČ P nie je jednočlenný žiaden model a ŽM, dvojčlenných je 13 modelov a 45 ŽM, trojčlenné 3 modely a 3 ŽM, štvorčlenné nie sú žiadne modely a ŽM. 27,08 % priezvisk má antropobázu zhodnú s menom rodiny a menom domu, jedno priezvisko, ktoré tvorí 2,08 % všetkých priezvisk, má antropobázu zhodnú len s antropobázou mena rodiny. Najviac – 70,83 % priezvisk nemá antropobázu zhodnú ani s antropobázou mena rodiny ani mena domu. 4,17 % priezvisk má príbuzenskú motiváciu podľa matky, zvyšné sú motivované priezviskom otca. 8,33 % priezvisk má podobu s nárečovým sufixom (u žien *-ka, -ova*: *Jutka Tótka /K + P1/, Viki Kančárova /K + P1/*; u mužov *-ov*: *Slezákov Gabi /P1 + K/, Podobov Péter Feštó /P1 + K + CHz/*).

Tabuľka č. 3. FČ P v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb v Šáre

FČ	V jedno- členných	V dvoj- členných	V troj- členných	Spolu
P1	-	4/27	1/1	5/28
<u>P1</u>	-	2/3	1/1	3/4
P1 = RM	-	1/1		1/1
P1 = RMD	-	4/12	1/1	5/13
P11	-	2/2		2/2
Spolu		13/45	3/3	16/48

Priezvisko vo Veňarci

S FČ P je 10 dvojčlenných modelov a 103 ŽM, 5 trojčlenných modelov a 9 ŽM, 2 štvorčlenné modely a 2 ŽM, 1 päťčlenný 1 model a 1 ŽM. Dva FČ P sú v päťčlennom

Romanoslavica LII nr.1

ŽM *Rüc Zoli (Kukučka Agi fia)* /P1 = RMD + K + 0(P1 = MD + K)11 + A/. 3,45 % priezvisk má príbuzenskú motiváciu podľa matky, okrem jedného priezviska podľa nevlastného otca, ktoré tvorí 0,86 % všetkých priezvisk, ostatné majú príbuzenskú motiváciu podľa otca, čo predstavuje 95,69 %. 79,3 % priezvisk má antropobázu zhodnú s antropobázou mena rodiny a mena domu. 6,9 % priezvisk má antropobázu zhodnú s antropobázou mena rodiny, rovnako 6,9 % má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu a 6,9 % je takých, ktoré nemajú antropobázu zhodnú ani s antropobázou mena rodiny, ani mena domu. Dve priezviská sa používajú fakultatívne, čo predstavuje 1,72 %.

Tabuľka č. 4. FČ P v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb vo Veňarci

FČ	V dvoj- členných	V troj- členných	V štvor- členných	V päť- členných	Spolu
P1	2/5	1/1			3/6
0P1	1/1				1/1
P1 = RM	2/8				2/8
P1 = MD	2/7				2/7
P1 = RMD	2/81	3/6		1/1	6/88
(P = RMD)1			1/1		1/1
P[1] = RMD	1/1				1/1
0(P1 = MD)11				1/1	1/1
(P1 = RMD)11		1/2 (1 sl. a 1mad.)			1/2
(P3)11			1/1		1/1
Spolu	10/103	5/9	2/2	2/2	19/116

Individuálna charakteristika ako funkčný člen

Individuálna charakteristika sa vyznačuje antroponymickými sémantickými príznakmi [+ jednotlivec bez vzťahu k iným (príbuzným/nepríbuzným) osobám] a [- dedičnosť]. Týmito príznakmi sa vydeľujú individuálna charakteristika i rodné (krstné) meno oproti ostatným členom ako individuálne, nededičné funkčné členy. Individuálna charakteristika podobne ako živé rodinné meno a meno domu je ustálené užším spoločenským úzom. Pri výbere a tvorení individuálnej charakteristiky sa môžu uplatňovať hodnotiace postoje pomenúvateľov, pokiaľ ide o expresívnosť [+ konotatívnosť] a pokiaľ ide o tzv. spoločenskú príznakovosť [+ spoločenské zaradenie a hodnotenie] (Blanár – Matejčík, 1978, s. 29). Individuálna charakteristika môže byť v niektorých prípadoch dedičná, má vzťah k iným, zväčša príbuzným osobám.

Individuálna charakteristika v Šáre

S FČ CH sú jednočlenné 2 modely a 3 ŽM, dvojčlenných 6 modelov a 7 ŽM, trojčlenné 3 modely a 3 ŽM, štvorčlenné nie sú žiadne modely a ŽM. Sedem (63,64 %) individuálnych charakteristík je priamych. Štyri majú príbuzenskú motiváciu podľa otca, z toho jedno sa používa fakultatívne. 18,18 % charakteristík sú individuálne charakteristiky podľa vlastností, 36,36 % charakteristík sú CH podľa zamestnania, 45,45 % charakteristík má inú alebo nejasnú motiváciu.

Tabuľka č. 5. FČ CH v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb v Šáre

FČ	V jedno- členných	V dvoj- členných	V troj- členných	Spolu
CHv	1/1	1/1		2/2
CHz			2/2	2/2
CHn	1/2	2/2		3/4
CHz1		2/2		2/2
CHn1		1/2		1/2
0CHn1			1/1	1/1
Spolu	2/3	6/7	3/3	11/13

Individuálna charakteristika vo Veňarci

FČ CH sa objavuje len raz, v jednom dvojčlennom modeli a ŽM. Má nejasnú motiváciu a príbuzenskú motiváciu podľa otca: *Skerov sin* /CHn1 + A/.

Meno domu ako funkčný člen

Meno (do) domu funguje ako samostatné živé meno, ale môže byť aj súčasťou živého osobného mena ako jeho funkčný člen. Vyznačuje sa príznakmi [+ dedičnosť], [+ príbuzenský vzťah k rodine ako celku], [+ užší spoločenský úzus] a špecifickým sémantickým príznakom [+ lokalizačný vzťah], ktorý signalizuje, že osoba je cez meno domu spätá so svojím bydliskom (Blanár – Matejčík 1978, s. 30).

Meno domu v Šáre

V Šáre sa MD nevyskytuje.

Romanoslavica LII nr.1

Meno domu vo Veňarci

S FČ MD je len jeden jednočlenný model a ŽM a jeden trojčlenný model a ŽM: čo je u Čonkó /MD[1] = P/, Kristofer Berki čo je u Čonkó /K + P1 + MD[1] = P/. FČ MD má antropobázu priezviska a príbuzenskú motiváciu podľa nevlastného otca.

Rodinné meno ako funkčný člen

Živé rodinné meno sa vyznačuje predovšetkým príznakmi [+ dedičnosť] v rámci pokrvného príbuzenstva a signalizovanie [+ príbuzenského vzťahu k rodine ako celku]. Dedičnosťou rodinného mena sa oslabujú, až ustupujú príznaky [konotatívnosť] a [spoločenské zaradenie a hodnotenie] (Blanár – Matejčík, 1978, s. 29-30). Rodinné mená sa môžu vzťahovať aj na jedného mužského, resp. ženského nositeľa, keď je rodinné meno súčasťou živého osobného mena ako jeho funkčný člen. Živé rodinné mená sa viažu na rodinu a dedia sa v rodine z pokolenia na pokolenie. Na strednom Slovensku sa tradujú v rodine po mnohé generácie, niekedy sú doložené aj v štyroch žijúcich generáciách (Blanár – Matejčík, 1983, s. 601).

Rodinné meno v Šáre

S FČ RM nie je jednočlenný žiaden model a ŽM, je dvojčlenných 19 modelov a 48 ŽM, trojčlenných 7 modelov a 9 ŽM (+ 1 maď. ŽM – variant), štvorčlenné sú 2 modely a 2 ŽM. Slovenské živé meno *Evi Gicovej djéřča* /[(K + RM) : MD]11 + A/ má maďarský náprotivok „Gico Évánok a lánya“. 18,64 % FČ RM má antropobázu zhodnú s antropobázou priezviska, 57,63 % má antropobázu zhodnú s antropobázou mena domu, 23,73 % je takých, že nemajú antropobázu zhodnú ani s antropobázou priezviska, ani mena domu. 79,66 % FČ RM má príbuzenskú motiváciu podľa otca, 18,64 % podľa matky, 1,69 % podľa starej matky.

Tabuľka č. 6. FČ RM v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb v Šáre

FČ RM v živých menách a modeloch

FČ	V jedno- členných	V dvoj- členných	V troj- členných	V štvor- členných	Spolu
RM1	-	5/7			5/7
RM1 = MD	-	5/23	3/4		8/27
RM1 = P		4/11			4/11
RM11	-	2/2	1/1		3/3
(RM)1				1/1	1/1
(RM = MD)1				1/1	1/1
(RM:MD)11			1/1(a)		1/1

Romanoslavica vol. LII, nr.1

			maď. variant)		
(RM1)11			1/2		1/2
(RM11)11			1/1		1/1
RM11 = MD	-	2/4			2/4
RM44 = MD	-	1/1			1/1
Spolu		19/48	7/9	2/2	28/59

Rodinné meno vo Veňarci

S FČ RM je 9 dvojčlenných modelov a 19 ŽM, 2 trojčlenné modely a 3 ŽM. FČ RM s antropobázou priezviska je 72,73 %, s antropobázou mena domu 22,73 % a takých, ktoré nemajú antropobázu zhodnú ani s antropobázou priezviska a ani mena domu je 4,55 %. 22,73 % FČ RM má príbuzenskú motiváciu podľa starej matky, 22,73 % podľa matky, zvyšné (54,55 %) podľa otca.

Tabuľka č. 7. FČ RM v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb vo Veňarci

FČ	V dvoj- členných	V troj- členných	Spolu
RM1	1/1		1/1
RM1 = P	3/8		3/8
*RM1 = P	1/2		1/2
RM11 = P	2/5		2/5
RM4 = MD	2/3	1/2	3/5
(RM = P)1		1/1	1/1
Spolu	9/19	2/3	11/22

Apelatívny funkčný člen

Súčasťou živého osobného mena býva i apelatívny člen. Má osobitné postavenie medzi funkčnými členmi. Charakterizuje sa ako nededičný funkčný člen, ustálený užším spoločenským úzom, ktorý poukazuje na mužského/ženského nositeľa, na jeho príbuzenské, spoločenské, prípadne generačné zaradenie. Vyjadrenie príbuzenského vzťahu pomenovanej osoby, vekové a generačné zaradenie kvalifikujú osobu podľa príbuzenského vzťahu, oslovenie a titul bez vzťahu k iným osobám (Blanár, 1983, s. 605). V zhode s V. Blanárom (1978, s. 31)

Romanoslavica LII nr.1

rozlišujeme nasledovné významové skupiny apelatívneho člena: vyjadrenie príbuzenského vzťah pomenovanej osoby (muž, syn, dcéra, vnuk, vnučka, zať, nevesta a pod.), vekové a generačné zaradenie (mladý, mladá, starý, stará), oslovenie staršej osoby a titul (ujo, teta, pán, pani).

Apelatívny FČ v Šáre

S apelatívnym členom je dvojčlenných 5 modelov a 7 ŽM (*malí Seki, mladí Lego* /A - CHn1/, *malí Štamperlár* /A - RM11 = MD/, *Feštóovi deti* /CHz1 + A/, *Pištovi d'ěfčence* /RM1 + A/, *Táčikovi chlapci, Táčikovi deti* /RM1 = MD + A/), trojčlenných 7 modelov a 9 ŽM (*malí Miki Panohov* /A - K + RM1 = MD/, *mladej Dabaški sin* /(A - RM11)11 + A/, *mladí Belák Gabi, (malí) Zošinov Gabi* /A - RM1 = MD + K/, *mladá Trnčova Eva* /A - RM11 + K/, *Roli (Répovi sin)* /K + 0(CHn3 + A)/, *Gico Évánok a lánya/ Evi Gicovej djěfča* /[(K + RM) : MD]11 + A/, *Hlavárkin Marikin sin, Hlavárkin Marikin sin* /(RM1 + K)11 + A/ /*Jelenek Gergő a Viktor*/), štvorčlenný 1 model a 1 ŽM (*Drótarovho Gabiho djěvča (Henriet)* /(RM = MD + K)1 + A + 0K/, *Drótarovho Gabiho djěvča (Hajnalka)* /(RM + K)1 + A + 0K/). Z apelatívnych členov generačné zaradenie predstavuje 44,44 % a príbuzenské zaradenie 55,56 %.

Tabuľka č. 8. Apelatívny FČ v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb v Šáre

FČ	V dvoj- členných	V troj- členných	V štvor- členných	Spolu
<i>malí</i>	2	1		3
<i>(malí)</i>		1		1
<i>mladí</i>	1	1		2
<i>mladá</i>		1		1
<i>mladej (A)11</i>		1		1
<i>sin</i>		2/3		2/3
<i>(sin)</i>		1		1
<i>djěvča</i>			1/2	1/2
<i>djěfča/ a lánya</i>		1		1
<i>deti</i>	1			1
<i>d'ěfčence</i>	1			1
<i>chlapci</i>	1			1
Spolu	6	9/10	1/2	16/18

Apelatívny FČ vo Veňarci

S apelatívnym členom sú dvojčlenné 3 modely a 5 ŽM (*Skarov sin* /CHn1 + A/, *Micich d'ievka* /RM4 = MD - A /, *Saskich d'et'i, Saskich d'íouča, Saskich chlapec*

Romanoslavica vol. LII, nr.1

/RM11 = P + A/), trojčlenných 6 modelov a 11 ŽM (*mladí Fehír Atila* /A – P1 = RMD + K/, *malá Kukučka Kati*, *mladí Šujan Janika*, *malí Rác Pišta*, *mladí Križanik Miki* /A – P1 = RMD + K/, *Micich vnúčok (Dávid)*, *Micich vnúčok (Tamáš)* /RM4 = MD – A + 0K/, *Mlinárčekova Paľova d'íouka* / (RM = P + K)1 + A/, *Kukučka Laci mladí* /P1 = RMD + K – A/, *Nedelicki Tündi láňa*, *Nedelicki Tündi d'jóvka* / (P1 = RMD + K)11 + A/), štvorčlenné 2 modely a ŽM (*Dorina Ferík Žuži láňa* /K + (P3 + K)11 + A/, *Fehír Miši öči fia* / (P = RMD + K + A)1 + A/) a päťčlenný 1 model a ŽM (*Rüc Zoli (Kukučka Agi fia)* /P1 = RMD + K + 0(P1 = MD + K)11 + A/). 70 % apelatívnych členov vyjadruje príbuzenský vzťah, 30 % generačné zaradenie.

Tabuľka č. 9. Apelatívny FČ v modeloch a ŽM v triede slobodných osôb vo Veňarci

FČ	V dvoj- členných	V troj- členných	V štvor- členných	V päť- členných	Spolu
<i>sin</i>	1				1
<i>chlapec</i>	1				1
<i>d'ievka</i>	1				1
<i>d'íouča</i>	1				1
<i>d'íouka</i>		1			1
<i>d'jóvka</i>		1			1
<i>láňa</i>		1	1		2
<i>fia</i>			1		1
<i>öči</i>			1	1	2
<i>d'eři</i>	1				1
<i>vnúčok</i>		1/2			1/2
<i>mladí</i>		4/4			4
<i>malí</i>		1			1
<i>malá</i>		1			1
Spolu	5	10/11	3	1	19/20

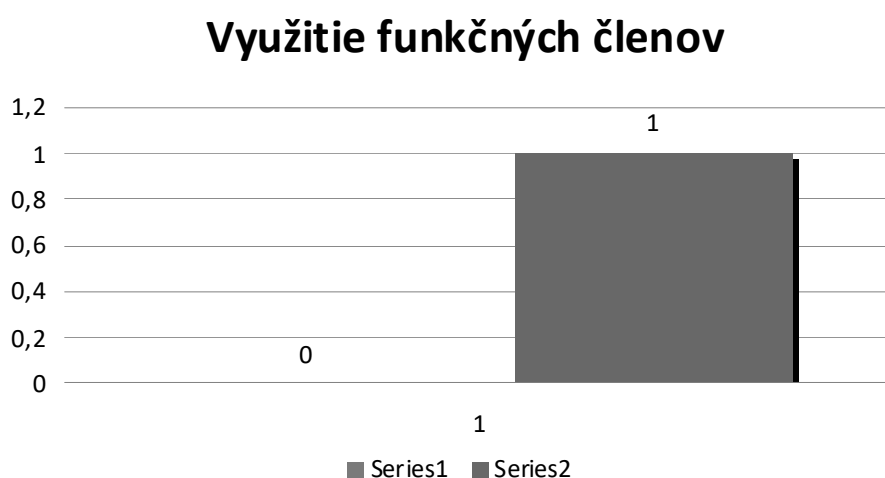
Využitie funkčných členov v živých menách

V Šáre 45,45 % tvorí funkčný člen rodné (krstné) meno, 18,97 % priezvisko, 23,32 % rodinné meno, 5,14 % individuálna charakteristika, 7,11 % apelatívny člen. Vo Veňarci rodné (krstné) meno predstavuje 45,79 % funkčných členov, priezvisko

Romanoslavica LII nr.1

39,06 %, rodinné meno 7,41 %, apelatívny člen 6,73 %, meno domu 0,67 % a individuálna charakteristika 0,34 %.

Graf č. 1 – Využitie funkčných členov

Záver

V živých menách predstavených maďarských obcí možno pozorovať maďarské poradie funkčných členov, stretávame sa však aj so slovenským poradím. Do živého pomenovania v triede slobodných spravidla vstupujú maďarské hypokoristické podoby rodných (krstných) mien, so slovenskými sa stretávame menej často. Maďarský jazykový a onymický systém živé pomenovanie výrazne ovplyvňuje, ale u najstaršej generácie ešte pri rodinných menách pretrvávajú relikty slovotvorných typov S-ov, S-ova, (aj S-ová), ktoré sa spájajú so slovenskou podobou rodného mena (*Janko Láskov, Juráčikova Henuška*), ale častejšie s maďarskou úradnou alebo hypokoristickou podobou (*Žolti Kollárov, Fehírov Boti, Heringov Peti, Heringova Oršíka*), čím dochádza k miešaniu dvoch onymických sústav. Slovenské obyvateľstvo oboch dedín žije v interakcii s maďarským etnikom. V obci Šára je viac zachovaný slovenský antroponymický systém než vo Veňarci, kde je asimilačný proces slovenského obyvateľstva výraznejší. Stredná a mladšia generácia z Veňarca

dochádza za prácou inde, obyvatelia Šáry sú viac uzavrenejší, so susednými obcami majú relatívne slabé kontakty. V Šáre a vo Veňarci je jazyk, miestne nárečie, ale aj lokálny neúradný pomenovací systém súčasťou slovenskej identity ich slovenských obyvateľov. V Šáre majú výraznú pozíciu doteraz dochované dedičné rodinné mená.

Literatúra:

BALLEKOVÁ, Katarína: Zo živého jazyka Šáranov z Dabaša. In: Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre. Zost. A. Kováčová – T. Tušková – A. Uhrinová. Békešská Čaba : Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2011, s. 48-55. ISBN 978-963-88583-6-8

BLANÁR, Vincent: Teória vlastného mena. (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii.) Bratislava : Veda, 1996. 250 s. ISBN 80-224-0490-X

BLANÁR, Vincent – MATEJČÍK, Ján: Živé osobné mená na strednom Slovensku (1. diel). Designácia osobného mena. Bratislava : SPN, 1978. 413 s.

BLANÁR, Vincent – MATEJČÍK, Ján: Živé osobné mená na strednom Slovensku (2. diel). Distribúcia obsahových modelov. Martin : Osveta, 1983. 647 s.

ŠTOLC, Jozef: Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení nákladom Štátneho nakladateľstva, 1949. 543 s. + mapa.